

Archief en collectie van Hein Mandos is toegankelijk voor een groot publiek

Drs. Hein Mandos (1907-1978) en zijn

vrouw Miep Mandos-van de Pol (1915-1996) behoren tot de bekende Brabanders. Ze liggen

begraven bij het historische en voor Brabant zeer belangrijke Willibrorduskerkje te Waalre,

bijna in de schaduw van het monument voor die andere grote Waalenaar, de schrijver Antoon

Coolen. De gemeente Waalre vernoemde ook een straatnaam naar Mandos en als onderschrift

Caspar van de Ven kreeg hij 'volkskundige' mee. Dat was hij ook, en zo wilde hij ook gezien worden.

Samen met zijn vrouw bouwde hij het Mandosarchief op. Na de dood van zijn vrouw Miep in 1996 werd de complete bibliotheek en het archief van Mandos door uitvoering van een legaat in haar testament overgedragen aan het Rijksarchief in Noord-Brabant onder de verplichting het te ordenen en te beschrijven en de inventarissen te verspreiden onder de wetenschappelijke instellingen die daarvoor in aanmerking komen. De werkzaamheden zijn nu tot een einde gekomen. De collectie-Mandos neemt, na opschoning, nog zo'n 13,5 m ruimte in beslag. U kunt nu naast een geprinte vorm in de studiezaal van het Rijksarchief in Noord-Brabant, ook digitaal kennisnemen van de inhoud via de website www.brabantarchieven.nl bij Rijksarchief in Noord-Brabant, onder inventarissen.

Dankzij zijn verzamelwoede heeft Hein Mandos in het midden van de vorige eeuw veel gegevens kunnen vastleggen die anders absoluut verdwenen zouden zijn. Naast de volkskundige verzameling legde hij, samen met zijn vrouw, een grote collectie aan van Brabantse spreekwoorden en gezegden. Hein gold als de expert op dit gebied. Vele fiches werden met de hand geschreven en in kaartenbakken gealfabetiseerd. Naast de spreekwoorden verzamelde hij gegevens over onderwerpen als oude ambachten, bokkenrijders, carnaval, scheld- en spotnamen, humor, gilden, heiligenverering, kabouters, kalenderfeesten, kinderspelen, Mariadevotie, spookverhalen, volksliederen en meer van dat soort onderwerpen. Het huis van het echtpaar Mandos was als het ware om hun boekenkasten gebouwd die van de grond tot het plafond gevuld waren met volkskundige en taalkundige werken.

Staat van dienst

Henricus (Hein) Maria Casper Alphonsus Mandos werd op 4 november 1907 in Tilburg geboren. Na het lager onderwijs, dat hij in zijn geboortestad volgde, studeerde hij in Huize Ruwenberg en aan het kleinseminarie Beekvliet,

beide in Sint-Michielsgestel. Hij voltooide zijn gymnasiumopleiding aan het St. Odulphuslyceum te Tilburg. Aan de Katholieke Universiteit van Nijmegen ging hij Nederlandse taal en letteren studeren en hij volgde ook colleges geschiedenis en volkskunde. Volkskunde volgde hij bij de toenmalige hoogleraar prof. dr. J. Schrijnen. Hij slaagde voor zijn doctoraal examen Nederlands en geschiedenis. Hij had het plan een dissertatie te maken bij prof. dr. J. van Ginneken over spreekwoorden. Het is bij vragenlijsten en een eerste hoofdstuk over de geschiedenis van het spreekwoordenonderzoek gebleven, maar het onderwerp heeft hem nooit meer losgelaten. Eind jaren dertig kreeg Hein Mandos zijn benoeming als leraar Nederlands aan het Gymnasium Augustianum te Eindhoven. Deze functie oefende hij uit tot 1972. Hij gaf les aan leerlingen die later op allerlei sleutelposities in de maatschappij terecht kwamen. Zijn bekendste leerling is oud-premier mr. A.A.M. (Dries) van Agt.

Naast zijn leraarschap hield Mandos zich bezig met de heemkunde, de volkskunde en de Brabantse dialecten. Met name de spreekwoorden en gezegden wilde hij samenbrengen in een zeer uitvoerig standaardwerk. Samen met de nestor van de Nederlandse spreekwoordenstudie dr. F.A. Stoett wisselde hij van gedachten over de vormgeving.

In 1944 was hij medeoprichter van de Heemkundige Studiekring Kempenland waarvan hij opeenvolgend onder voorzitter, penningmeester en voorzitter was. In 1947 werd mede op zijn initiatief de Stichting Brabant Heem opgericht, die hij ook weer als ondervoorzitter en voorzitter leidde. Hij redigeerde van 1948 tot 1976 het tijdschrift *Brabants Heem*, waarin ook zo'n kleine 230 artikelen van zijn hand verschenen. Mede door zijn invloed kwamen de Heemkundige Studiedagen en het Heemkundig Werkkamp tot stand en hij was medeoprichter van de boekenreeksen *Bijdragen tot de studie van het Brabants Heem* (1950) en

Kultuurhistorische verkenningen in de Kempen (1960). Ook van de laatstgenoemde reeks was hij weer redacteur.

Mandos zette zich ook in voor het bibliotheekwezen in Oost-Brabant en voornamelijk te Eindhoven. Hij was lid van het Provinciaal Genootschap voor Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant en hij was ook lid van het algemeen bestuur. Ook bekleedde hij het bestuurslidmaatschap van het Centrum voor de studie van land en volk van de Kempen en hij was lid van de Koninklijke Zuid-Nederlandse Maatschappij voor Taal, Letterkunde en Geschiedenis. Van de beroemde reeks *Bijdragen tot de Geschiedenis van het Zuiden van Nederland* (de reeks Van de Eerenbeemd) was hij lid van de redactiecommissie. Zoals al eerder vermeld was Mandos ook publicist. Zevenentwintig jaar was hij hoofdredacteur van *Brabants Heem*, maar hij schreef ook veel artikelen in diverse tijdschriften, vakbladen en kranten. Hij behandelde onderwerpen uit de Brabantse geschiedenis, de heem- en volkskunde, de dialecten en de spreekwoorden en gezegden.

Voor al zijn verdiensten werd Mandos in 1973 benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau. Hij overleed op 6 december 1978 in het Sint-Annaziekenhuis te Geldrop.

Onvoltooid

De weduwe Miep Mandos nam enkele jaren na de dood van haar man de draad weer op. Ze ging de spreekwoorden die gebruikt werden in het programma Bij wijze van spreke van Omroep Brabant van commentaar voorzien, wanneer die gepubliceerd werden bij de verhalen van onderscheidelijk Thieu Sijbers, Johan Biemans en Willem Iven. Tevens vulde zij het spreekwoordenarchief van haar man aan onder andere met materiaal dat ingestuurd was naar aanleiding van de populaire krantenrubrieken 'Ons moeder zei altijd...' van het *Eindhovens Dagblad* en 'Helmonds dagboek' van het *Helmonds Dagblad*. Toch liet haar het idee niet los een groot spreekwoordenboek van Brabantse spreekwoorden samen te stellen. Het oorspronkelijke idee van Hein de Brabantse spreekwoorden te vergelijken met de Europese spreekwoordenschat bleek te veel omvattend en daardoor onwerkbaar.

In de beginjaren tachtig ontstond het idee een stichting in het leven te roepen die een Brabants spreekwoordenboek zou realiseren. In 1985 was de stichting een feit: de Hein Mandosstichting ging aan het werk. Er werd voor een andere opzet van het spreekwoordenboek gekozen. In 1988 werd de *De Brabantse Spreekwoorden* op de markt gebracht. Het boek was zo'n succes dat er binnen één jaar drie drukken nodig waren. Er volgde nog een vierde en een vijfde druk. Zo werd *Brabantse Spreekwoorden* de bestlopende Brabantuitgave ooit. Aan de universiteit van Vermont in de USA, waar het wereldcentrum van de spreekwoordenstudie zit, werd het boek er uitgepikt als één van de drie beste publicaties in de wereld van het dialectspreekwoord in een

periode van twaalf jaar. Het boek *De Brabantse Spreekwoorden* is nu totaal uitverkocht. Zo'n tienduizend exemplaren vonden hun weg naar belangstellende lezers. De realisering van het project van de spreekwoorden is het eerste grote project van de Hein Mandosstichting, maar er is meer. Nu het archief Mandos toegankelijk is, kan er meer uit gepubliceerd worden. De stichting is bezig nieuwe publicaties te realiseren.

Digitale versie

Het zoeken naar de digitale versie vereist een aantal stappen. Daarom volgt hier een beschrijving van de weg ernaartoe.

- In de adresbalk van de browser toetsen we in:
- www.brabantarchieven.nl/brabant/zoeken_archieven.html
- We komen dan in een zoekscherm.
- Vul hier bij de eerste zoekterm (zoeken op vrije tekst) in mandos en klik op de knop zoeken.
- Na enige tijd...
- Gevonden.
- Klik nu op het icoontje links van de tekst van Inventaris van het archief en de collectie H. Mandos, 1930-1966. U krijgt nu de gevraagde inventaris te zien.

De Brabants Spreekwoorden zal binnenkort weer in herdruk verschijnen. Geïnteresseerden kunnen zich wenden tot Kempen Uitgevers, Hollands Diep 7, 5298 LL Liempde, tel. 0411-632828. ■